

Lieksan kaupungin lausunto Lieksan ortodoksisen seurakuntasalin rakennussuojeluesityksestä

Kaupunginhallitus 17.04.2023 § 147
235/00.04.00/2023

Valmistelija

Kaupunginjohtaja, kansalaisopiston rehtori, rakennustarkastuspäällikkö

Pohjois-Karjalan ELY-keskus pyytää Lieksan kaupungilta lausuntoa rakennusperintölain mukaisesta suojeluesityksestä.

Lieksan kulttuuriperinnön tuki ry on tehnyt 11.11.2022 Pohjois-Karjalan ELY-keskukselle suojeluesityksen rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) nojalla. Esitys koskee Lieksan ortodoksista seurakuntasalia (Pyhän hengen tsasouna). Rakennus sijaitsee Lieksassa osoitteessa Saavankatu 2 ja sen kiinteistötunnus on 422-1-17-10. Rakennuksen omistaa Joensuun ortodoksinen seurakunta.

Lausunto pyydetään toimittamaan Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen kirjaamoon 21.4.2023 mennessä sähköpostitse osoitteeseen kirjaamo.pohjois-karjala(at)ely-keskus.fi tai postitse osoitteella Pohjois-Karjalan ELY-keskus, PL 69, 80101 Joensuu.

Lieksan kaupungin lausunto

Ortodoksisen seurakuntasalin historiallinen arvo

Ortodoksi-karjalaisella kulttuuriperinnöllä on lähes viidensadan vuoden yhtäjaksoinen historia Lieksassa. Lieksassa oli oma ortodoksinen seurakunta jo 1500- ja 1600-lukujen vaihteessa.

Ortodoksien määrä alkoi kasvaa kahdensadan vuoden hiljaisemman vaiheen jälkeen 1800-luvun loppupuolella itäkarjalaisten kauppiaiden sijoituessa paikkakunnalle. Väestöä kasvatti myös 1920-luvun alun heimopakolaisten siirtyminen Neuvosto-Venäjältä Suomeen. Lieksaan jäi pysyvästi asumaan Repolasta tulleita talonpoikia ja kauppiaita, jotka ovat vaikuttaneet merkittävästi Lieksan liike-elämään.

Taipaleen ortodoksiseen seurakuntaan kuuluneita ortodokseja oli 1800-luvun jälkipuoliskolla Lieksassa noin 70. Talvisotaan mennessä lieksalaisten ortodoksien määrä oli kolmesataa. Tuolloin he kuuluivat Joensuun seurakuntaan.

Rukoushuoneen rakentaminen Lieksaan oli repolalaisten kauppiaiden merkittävä panostus Lieksaan. Vuonna 1930 repolalaisten yhdyssiteeksi perustetun tiistaiseuran tavoitteena oli toiminnan alusta saakka uuden jumalanpalveluspaikan saaminen. Aiemmin kokoonnuttiin kesäisin kirkkopuiston pienessä tsasounassa ja talvella seurakuntalaisten kodeissa.

Uuden rukoushuoneen rakentaminen aloitettiin kesällä 1935. Tuolloin Lieksassa asui Joensuun ortodoksiseen seurakuntaa kuuluvia jäseniä ja Karjalan pakolaisia noin 500 henkilöä. Rukoushuone nähtiin erityisen tärkeäksi paikkakunnalle tulleiden pakolaisten sielunhoidon kannalta.

Rakennuksen suunnittelun pohjana käytettiin Suojärvelle vuonna 1932 valmistunutta Kaipaan Pyhän Elian tsasounaa. Lieksan rukoushuone vihittiin heinäkuun alussa 1937 Pyhän Kolminaisuuden kunniaksi Pyhän

Hengen vuodattamisen muistolle. 1960-luvun alussa rakennus muutettiin seurakuntasaliksi, kun Pyhän profeetta Elia muistolle pyhitetty kirkko valmistui jälleenrakennuslain nojalla.

Rukoushuoneen rakennuskustannuksista noin kaksi kolmasosaa saatiin kokoon lahjoitusvaroin. Huomattavia lahjoituksia tekivät Lieksaan sijoittuneet ja täällä pitkän liikemiesuran tehneet kauppiaat, kuten Vasili Rotko, veljekset Vasili ja Ivan Maurojeff (Mauro) sekä W. A. Ipatoff. Heistä Vasili Rotko toimi rakennustoimikunnan rahastonhoitajana.

Lieksan ortodoksinen seurakuntasali on kiinteä osa Lieksan kulttuurihistoriaa. Syntyhistoriansa vuoksi se kertoo paikkakunnan monipuolisesta väestöpohjasta ja kulttuurihistoriasta ja välittää tämän perinnön nykypolville. Suojärveläiselle siirtoväelle rakennus edustaa osaa kotiseudun rakennusperintöä ja niihin liittyviä muistoja.

Kaupunkikuvallinen merkitys ja rakennustekniset huomiot

Lieksan keskustaajaman osayleiskaavassa ortodoksinen seurakuntasali on merkitty suojelumerkinnällä sr, suojeltava rakennus. ”Rakennuksia ei saa purkaa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 41 § mom. 2). Rakennuksessa suoritettavien muutos- ja korjaustöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen tai rakennelman rakennustaiteen, kulttuurihistoriallisen, taajamakuvan ja/tai maisemakuvan kannalta merkittävä luonne säilyy.” Sen sijaan asemakaavalla kohdetta ei ole suojeltu.

Kohde on katsottu paikallisesti arvokkaaksi, ei niinkään maakunnallisesti tai valtakunnallisesti. Kohde on kaupunkikuvallisesti ja kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Sen sijaan rakennushistoriallisesti rakennus ei todennäköisesti ole erityisen merkittävä, vaikka se on tiettävästi ainoa Suomen rajojen sisällä säilynyt esimerkki sotienvälisen ajan niin kutsutusta kansallistetusta ortodoksisesta pyhäkköarkkitehtuurista ja sen muotokielestä. Alun perin rukoushuoneeksi rakennettu rakennus pohjautuu perusratkaisultaan sen ajan tyyppiin rakennuksiin. Sen julkisivu on ollut alun perin hirsipinnalla kuten myös sisäpinnat. Myöhemmin julkisivu on verhoiltu laudoituksella ja sisältä eristetty sekä pinnoitettu puukuitulevyillä.

Rakennusteknisesti Lieksan ortodoksisen seurakuntasalin kunto on ikäisekseen tyydyttävässä kunnossa ja sen ylläpidosta on huolehdittu. Varsinaista peruskorjausta ei rakennukseen ole kohdistettu, vaan ainoastaan välttämättömiä kunnostuksia ja uusimisia on tehty. Lähiaikoina on odotettavissa laajoja korjauksia rakennuksen vaipan eri rakennusosiin, erityisesti alapohjan kantaviin rakenteisiin sekä seinien alaosiin. Korjausten kustannukset voivat nousta huomattaviksi. Samalla kun rakennuksen käyttöaste vähenee ja rakennuksen ylläpito- ja korjauskustannukset kasvavat, on otettava huomioon myös taloudelliset perusteet, kun harkitaan seurakuntasalin suojelua rakennusperintölailla. Rakennuksen suojelun kohtuullisuutta seurannaisvaikutuksineen kiinteistön omistajalle on arvioitava suojelupäätöstä mietittäessä.

Lieksan ortodoksinen seurakuntasali kuuluu ortodoksisen kirkon käytöstä luovuttavien rakennusten joukkoon. Lieksan kaupungin tiedossa ei ole, aiotaanko rakennus purkaa vai myydä ulkopuoliselle taholle. Molempiin vaihtoehtojen toteuttamiseen vaikuttaa se, saako rakennus rakennusperintölain mukaisen suojelustatuksen. Riippumatta omistajatahosta suojelu tulee rasittamaan kohteen omistajaa taloudellisesti, koska sen kunnosta on joka tapauksessa huolehdittava.

Maankäyttö- ja rakennuslain 166 §:n mukaan rakennus ympäristöineen on pidettävä sellaisessa kunnossa, että se jatkuvasti täyttää terveellisyyden, turvallisuuden ja käyttökelpoisuuden vaatimukset eikä aiheuta ympäristöhaittaa tai rumenna ympäristöä. Olennaista on arvioida, tulisiko ulkopuolinen taho pitämään rakennusta siinä kunnossa, että se täyttää maankäyttö- ja rakennuslaissa asetetut vaatimukset. Rakennuksen suojele ilman riittävää käyttöä, ylläpitämistä ja korjaamista voi pahimmillaan merkitä sitä, että tulevaisuudessa kohde rumentaa ympäristöä siinä määrin, että se vaikuttaa heikentävästi kaupunkikuvaan ja sen suojelullinen arvo menettää merkityksensä.

Rakennuksen käyttötarkoitukseen on kiinnitettävä huomiota. Seurakuntahuone on ollut yhteisöllisessä käytössä, mikä on keskeinen osa sen kulttuurihistoriallista arvoa. Rakennuksen mahdollista suojelua pohdittaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että käyttö tulevaisuudessa vastaisi mahdollisimman hyvin sen aiempaa käyttöä. Olennainen kysymys on se, että voiko kyseiselle kulttuurihistoriallisesti arvokkaalle rakennukselle ajatella muuta kuin nykyistä vastaavaa käyttöä, jos kohde suojellaan tehdyn esityksen mukaisesti.

Yhteenveto

Lieksan ortodoksisella seurakuntasalilla on selkeästi kulttuurihistoriallista arvoa erityisesti paikallisesti. Rakennuksen rakennustekninen kunto edellyttää kuitenkin merkittäviä kunnostustoimenpiteitä, joiden taloudelliset kustannukset ovat huomattavia. Kaupunkikuvallisesti keskeisellä sijainnilla olevan rakennuksen ylläpidosta ja kunnosta olisi huolehdittava siten, ettei sillä tule olemaan negatiivista vaikutusta Lieksan kaupungin taajaman ympäristöön. Ottaen huomioon rakennuksen suhteellisen alhaisen käyttöasteen täytyy suojelun taloudelliseen kohtuullisuuteen kiinteistönomistajalle kiinnittää erityistä huomiota. Rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilymisen kannalta sen yhteisöllisyyttä tukevan käytön tulisi jatkua, jos rakennus suojeltaisiin. Rakennuksen käyttöön, korjauksiin ja ylläpitoon liittyvät ratkaisut ja niiden seuraamukset tulevat kohdistumaan kiinteistön omistajalle, minkä takia suojelupäätöstä tehtäessä erityistä painoarvoa on annettava ortodoksisen seurakunnan mielipiteelle asian ratkaisemisessa.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää antaa esittelytekstin mukaisen lausunnon Lieksan ortodoksisen seurakuntasalin rakennussuojeluesityksestä.
Päätös	Kaupunginhallitus päätti antaa esittelytekstin mukaisen lausunnon Lieksan ortodoksisen seurakuntasalin rakennussuojeluesityksestä.
Lisätietoja	Kaupunginjohtaja Jarkko Määttänen, p. 040 1044 001, sähköposti jarkko.maattanen(at)lieksa.fi